

לחשוף את הסוד!

המדינה. אמצעי זה הוא המכשיר המרכזי להגשמת המדיניות הממשלתית. לכאורה, ניתן היה ללמוד מכאן על מעמדם של השטחים המוחזקים ומקומם בתקציב המדינה. כיום, כל ניסיון להסתק מסקנות מסיפרי חוקי התקציב סופו להיכשל.

תקציב המדינה ערוך, רובו ככולו, בשיטת הפריטים, שיטה שבה רב הסתם על הנגלה. שיטה מיושנת זו, המייצגת גישה פיננסנית מובהקת בנייהול מישקי, מונעת על פי רוב ביקורת עניינית על יעדי התקציב, שכן המחוקק כמעט שאינו יכול להתייחס לסעיפי החוק עצמם. אין בכונתו להציע, במסגרת רשימה זו, הצעות חלופיות. אין ספק שיש לבצע שינוי מהותי בתפיסות העומדות כיום ביסוד התקציב. בראש ובראשונה יש אלמנט חשוב, שניתן לשנות בהצעת התקציב באופן מידי, והוא הפיזור הגיאוגרפי של ההוצאה.

אחד האמצעים לברוק את מטרות התקציב הוא ניתוח ההוצאה על-פי המאפיין הגיאוגרפי, דהיינו — באילו מקומות בארץ ובח"ל מוציאה הממשלה את הכסף.

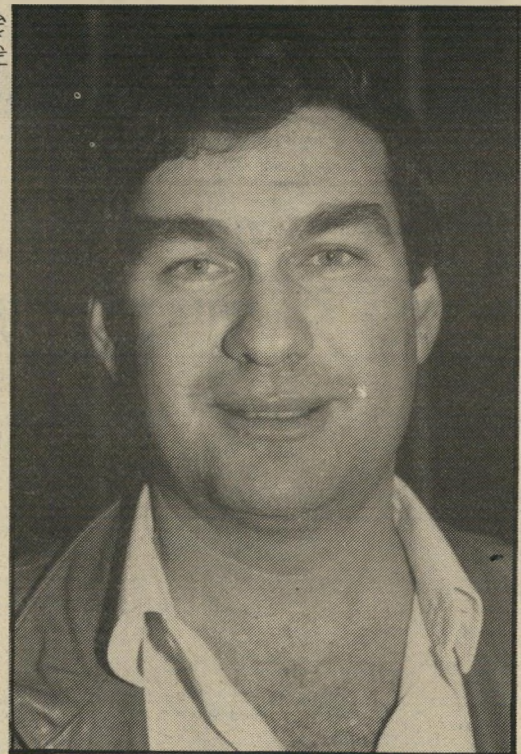
נתון זה ילמדנו כיצד מתחלקת העונה הלאומית כאמת בין תושבי הארץ באיזורים שונים.

אלמנט הפיזור הגיאוגרפי נכלל, על פי רוב, בהצעות התקציב במדינות שבהן נהוגה שיטת בחירות אזוריות, שכן

הם בכחינת מיפלט נוח מתשלום מיסים. כמה פרצות בחוקי המיסוי בישראל מאפשרות לבעליהן מתחכמים לפעול במשק הישראלי כמעט בתנאי, איזור סחר חופשי. כתוצאה מכך נאלצת הממשלה לחוקק חוקי מיס שונים, אשר כמוהם כסיפוח השטחים לישראל. על אף חקיקה זו, טרם נפתרה בעיית ההשתמטות ממס באמצעות השטחים.

למרות האינטרס הכלכלי הישראלי בשטחים, נמנעת הי ממשלה מהשקיע בפיתוח כלכלת השטחים, באופן שיועיל לאוכלוסיה הערבית.

ישראל, באמצעות הממשלה, מקציבה מספיק המדינה בין 10 ל-15 מיליוני דולר בשנה להשקעות ציבוריות. רובן ככולן מיועדות לפיתוח שרותים ציבוריים ולא לפיתוח כלכלי. מאידך, השקעות הממשלה בהתנחלויות ובמתחילים, בממוצע רבישנתי מ-1986, הן פי שמונה לערך מאשר במגזר הערבי! בשנים 1980-82 הורחב פער זה עוד יותר, כאשר

עוזי קרן

עשרים שנות כיבוש ישראלי בגדה המערבית וברצועת עזה לא הותירו, סודות" רבים לגבי הנעשה בשטחים נתחום הלא-כיבוש, שטחים התגלו.

"סוד" אחד עדיין לא נחשף לציבור, והוא הנתונים והעובדות נתחום הכלכלי-חברתי הנוגעים לשטחים ולתושביהם, הפלסטייניים והישראליים:

הוויכוח הציבורי בשאלת עתיד השטחים מתמקד בדרך כלל כדילמות המדיניות והמוסריות הכבדות, שמעורר הכיבוש. בוויכוח עקרוני זה, נותרים ההיבטים הכלכליים בשוליים.

מן קצר אחרי כיבוש השטחים הוסרו המחיצות המדיניות בין ישראל והשטחים, ושתי היחידות הפכו ליחידה כלכלית אחת — יצור-כילאיים מור.

לכאורה, היה כביטול הגבול משום פוטנציאל ליצירת זהות בין המערכות. זהות כזו לא התהוותה.

ההסבר פשוט: מדיניות-כיבוש, קלאסית, שבה מייטיב הכובש את מצבו על חשבון הנכבש.

בעוד שהתושבים הערביים בשטחים ממשכים לחיות בסביבה נחשלת, שפיתוחה נעצר עם הכיבוש, משקיעים הכובשים בפיתוח, שהנהנים היחידים ממנו הם התושבים הישראליים והמתנחלים שהתיישבו באיזור הכבוש.

קשה להתעלם מהתופעה, והעובדות בשטח מדברות בעד עצמן: ישובי מתנחלים עולים ופוחלים; רמת-החיים ואיכות החיים — גבוהים; דרכי-גישה ותשתית תחבורתית, אמצעי

על שרי-האוצר להגיש לכנסת שני סיפרי-תקציב: אחד המתייחס למדינה והשני המפרט את התקציב לשטחים

קומוניקציה מפותחים ביותר (לדוגמה: כרוך ההתנחלויות יש טלפון לכל דורש, ועדיין יש עורף קווים ניכר. בחברון, שאוכלוסייתה כ-70 אלף נפש, היו ב-1984 900 קווי טלפון חיצוניים בלבד).

ההיבט הכלכלי משרת בצורה שאין טובה ממנה את מטרותיהם של מצדדי הכיבוש, אשר ארץ-ישראל מבחינתם מאוד משתלמת.

הנתון שלפניו מספקים השטחים כוח-עבודה זול למשק הישראלי ידוע ומוכר. בישראל מועסקים כ-100 אלף עובדים מהשטחים, המהווים יותר מ-40% מכוח-העבודה בשטחים — מחציתם באופן לא-חוקי. שכרם הנמוך ותנאי-העסקתם הירודים משפיעים באופן מידי על כל המשק, ובעיקר על כוח-האדם הלא-מיקצועי בישראל. לכך יש קשר ישיר למצבן של ערי-הפיתוח והשכונות.

נתון פחות מפורסם — אך מרכזי בחשיבותו — הוא העובדה שלישראל יש עודף של כ-300 מיליון דולר במאזנה המיסחרי עם השטחים. הייצוא הישראלי לשטחים מהווה כ-10% מהייצוא הישראלי בכלל!

בכך אין די: ממשלת-ישראל מרוויחה רווח ממשי כתוצאה מיסים שונים, המשולמים במישרין ובעקיפין על-ידי תושבי השטחים. חלק מהמיסים נגבים על-ידי המישל הצבאי ושימושם הוא אך ורק להוצאה בשטחים. אך נוסף על מיסים אלה גובה ממשלת-ישראל מיסים עקיפים כסך של כ-35 מיליון נטו לשנה מתושבי השטחים.

לדוגמה: מחירו של הדלק, גם בשעה שהוא נמכר בגדה וברצועה, כולל שיעורי-מס גבוהים, הנכנסים במישרין לקופת-האוצר.

נגבייה זו מרחיבה הממשלה, הלכה למעשה, את תחולתם הטריטוריאלית של מיסים ישראליים, וזאת לעיתים שלא בקנה אחד עם הוראותיו של המישל הבינלאומי הפומבי, שעניינו מיסוי טריטוריה נכבשת, והשימוש בכספי המס הנגבה.

שיעור גבוה-המיסים העקיפים הוא כ-35 מיליון דולר. גם אם ננכה מסכום זה את ההוצאה התקציבית בסך של כ-15 מיליון דולר בשנה, שעליה נעמדת בהמשך, עדיין יש לממשלה רווח פוטנציאלי בסך כ-20 מיליון דולר נטו, כתוצאה מהחזקת השטחים!

מנגד מצאו אנשי-עסקים ישראליים ממולחים כי אותם שטחים עצמם, שתושביהם משלמים מיסים לשלטונות-המדינה,

ראשי הליכוד חוששים מפני תגובת בוחריהם בערי הפיתוח אם תיוודע מלוא ההעדפה של ההתנחלויות

הנבחרים נדרשים להציג לפני בוחריהם את הישגיהם ביחס לאיזור שהם מייצגים.

לנתון ההתפלגות הגיאוגרפית של התקציב חשיבות יתר בישראל, וזאת גם ללא שאלת ההתנחלויות. שכן, בהיות ישראל מדינה מתפתחת, הקולטת הגירה ונוהגת (לפחות במוצהר) במדיניות פיזור-אוכלוסיו, יש חשיבות מכרעת לשאלת אופן ביצוע המדיניות.

לדאבונו, מצבן של ערי-הפיתוח מעיד כאלף מונים על המישגים שנעשו בעניין זה. וייתכן שמתן מידע נכון בשעתו עשוי היה למנוע מקצת הטעויות, שהיום אנו נאלצים לשלם בעבורן מחיר יקר.

כל האמור לעיל נכון שבעתים לגבי מדינת-ישראל בתוספת הגדה והרצועה. פיתוח המואץ של ההתנחלויות העדיף לטובה מיעוט קטן מהציבור, המונה כ-60 אלף אזרחים, אשר האיזור שבו בחרו להתיישב נהנה מתנופת-פיתוח מואצת.

הקצבות שמהן נהנים יהודים תושבי-השטחים מצויות ברובן בתקציביו של שני מישרדים ממשלתיים: הבינוי והשיכון והתעשייה-המיסחר. עיקר תקציבם של מישרדים אלה הוא תקציבי-פיתוח, אשר משמש להשקעות-תשתית רחבות-היקף, לכך יש להוסיף את תקציב-הביטחון, המהווה גורם משמעותי בשטחים, וכן תקציבי כמה מישרדים נוספים, וכיום מישרד-החינוך ומישרד-העבודה-הרווחה.

כדוגמה להטבה תקציבית נביא את תמריצי-הפיתוח: הגדה המערבית מסווגת כאיזור-פיתוח א+ ו- א', לצורך השקעה במפעלי תעשייה ותיירות. בהתאם לכך זוכים מיפעלים, הממוקמים באיזור זה, במענק בשיעור של כ-40% מההשקעה. המשקיע זוכה גם בהטבות רבות נוספות, בחלקן סמויות (הטבות מס).

בהתחשב בכך שחלקים ניכרים מהגדה נמצאים במרחק 30-45 דקות-נסיעה מתל-אביב, נקל להבין עדי כמה מופלים לרעה ישובי-פיתוח כבית-שאן, מעלות, מצפד-הרמון וירוחם, המסווגים בסיווג זהה.

כל הנסיונות לברר מהו הסכום המדוייק המשקיע מתקציב-המדינה בתושבי השטחים עלו על שירותן, והסכום נשאר בכחינת סוד כמס. (המשך בעמוד 32)

בכל שנה הושקע בפיתוח ההתנחלויות סכום השווה לכל ההשקעה במיגזר הערבי במשך 17 שנה!

שאלת מעמדם הכלכלי של השטחים, והיקף ההשקעה בהתנחלויות, היא מרכזית ביותר בדיון על עתידם המדיני של השטחים. די אם נזכיר בהקשר זה ריעה שהושמעה על-ידי ד"ר מירון נכנשישתי, החוקר את נושא הגדה והרצועה, כי ייתכן

מהו הסכום המדוייק בתקציב-המדינה המושקע בתושבים היהודיים בשטחים? זהו סוד כמס!

שהיקף ההשקעות ויחסיהן-מערובות הכלכליים והחברתיים, הקיימים כבר היום בין ישראל לשטחים, דיים לקבוע כי מצבם המדיני של השטחים הינו כנראה, בלתי-הפיך. פירושו של דבר שהסיפוח הווזל דה-פאקטו כבר קיבל מימד המונע את ניתוק השטחים מישראל, וסופו שיקבל גם את הלגיטימציה הציבורית, מדינית ומישפטית לכך.

לבר מהכוח הצבאי, שבאמצעותו שולטת המדינה בשטחים, יש בידי הממשלה זרוע אורחית, רבת-עוצמה לא פחות: תקציב-